

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE SOCIOLOGIE

**TRAIECTORII INSTITUȚIONALE, REZILIENȚĂ ȘI INTEGRARE SOCIALĂ ÎN
RÂNDUL TINERILOR CARE PĂRĂSESC SISTEMUL DE PROTECȚIE A COPILULUI**
TEZĂ DE DOCTORAT

STUDENT-DOCTORAND: DEÁK (BORDÁS) ENIKŐ

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC: PROF. DR. VERES VALÉR

CLUJ-NAPOCA

2026

SUMARUL TEZEI DE DOCTORAT

Introducere și formularea problemei.....	2
Cadrul teoretic al cercetării.....	3
Întrebări de cercetare și ipoteze	11
Rezultatele cercetării prin chestionar.....	13
Rezultatele cercetării bazate pe interviuri.....	18
Confirmarea modelului de cercetare și concluzii.....	25
Bibliografie	29

Introducere și formularea problemei

Prezenta teză analizează integrarea socială și reziliența tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului în contextul românesc, cu accent asupra regiunii Transilvania. Punctul de plecare al cercetării îl reprezintă experiența practică de mai mulți ani a autoarei în domeniul protecției copilului, experiență care a oferit o perspectivă directă asupra funcționării instituțiilor rezidențiale și asupra provocărilor cotidiene cu care se confruntă tinerii din centrele de plasament. Atât experiențele din teren, cât și rezultatele cercetărilor de specialitate evidențiază faptul că mediul instituțional nu reușește întotdeauna să ofere un cadru relațional stabil și siguranță emoțională predictibilă pentru acești tineri (Rutter, 2000; Masten, 2001). Instabilitatea relațională, resursele limitate, stima de sine scăzută și stigmatizarea socială îngreunează dezvoltarea și perspectivele de viitor ale tinerilor aflați în sistemul de protecție a copilului (Ungar, 2011; Roth et al., 2018).

Părăsirea sistemului reprezintă o etapă de viață deosebit de critică, întrucât mulți dintre tineri nu dispun de competențele, rețelele relaționale și formele de sprijin necesare pentru inițierea unei vieți independente (Stein, 2008; Homoki, 2014). În acest context, tranziția către viața adultă nu reprezintă doar o schimbare legată de vârstă, ci și o provocare structurală și psihosocială complexă (Masten, 2001; Stein, 2008). Cercetările internaționale și românești arată în mod constant că tinerii care ies din sistemul de protecție a copilului sunt expuși unui risc crescut de excluziune socială sub diferite forme (Furlong și Cartmel, 2007; Smith et al., 2015; Roth et al., 2019; Doucet, 2020; Toth și Mita, 2020).

Lucrarea pornește de la premisa că traseele de viață ale tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului nu pot fi interpretate ca procese liniare, ci ca sisteme complexe în care factorii individuali, relaționali și structurali interacționează permanent (Bronfenbrenner, 1994; Ungar,

2011). În acest sens, reziliența nu este abordată ca o trăsătură statică de personalitate, ci ca un proces dinamic, modelat prin interacțiunea dintre resursele personale și mediul social (Masten, 2001; Ungar, 2011). Cercetarea acordă o atenție specială resurselor pe care tinerii le pot mobiliza în procesul tranziției către viața independentă, precum și factorilor instituționali și sociali care facilitează sau limitează integrarea lor socială.

Investigația acoperă patru județe din Transilvania – Harghita, Mureș, Cluj și Covasna – și utilizează o abordare metodologică mixtă. Componenta cantitativă oferă o imagine de ansamblu asupra situației sociale și condițiilor de viață ale tinerilor, în timp ce interviurile calitative permit o înțelegere aprofundată a experiențelor individuale și a traseelor de viață. Cadrul teoretic este strâns legat de perspectiva dezvoltării pozitive a tinerilor, care subliniază capacitatea acestora de a-și mobiliza resursele existente în condițiile unui sprijin adecvat (Kőrösy, 2016). Totodată, lucrarea nu se concentrează exclusiv asupra factorilor protectivi, ci și asupra limitărilor structurale și dificultăților generate de funcționarea sistemului.

Cercetarea urmărește un dublu obiectiv. Pe de o parte, identificarea factorilor care influențează începutul vieții independente și integrarea socială a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului, iar pe de altă parte, înțelegerea condițiilor în care această tranziție poate deveni punctul de plecare al unei vieți stabile și autonome. Lucrarea evidențiază faptul că ieșirea din sistem nu conduce inevitabil la marginalizare, ci poate permite dezvoltarea unor trasee de viață pozitive în condițiile existenței unui sprijin relațional și instituțional adecvat (Neagu, 2017). În construirea acestor trasee pozitive, un rol esențial îl poate avea prezența a cel puțin unui adult suportiv, precum și accesul la resurse comunitare (Rutter, 2000; Ungar, 2011).

Noutatea cercetării constă în abordarea rezilienței nu exclusiv ca o construcție psihologică individuală, ci ca un fenomen ancorat social și instituțional. Teza acordă o atenție deosebită rolului inegalităților structurale, funcționării instituționale și resurselor relaționale, precum și modului în care acestea influențează integrarea socială și autonomia tinerilor.

Cadrul teoretic al cercetării

Fundamentele teoretice și instituționale ale sistemului de protecție a copilului

Punctul de plecare teoretic al lucrării este reprezentat de ideea că noțiunea de protecție a copilului constituie o construcție istorică și socială aflată într-o continuă transformare, strâns legată de

modul în care societatea definește copilăria. Odată cu dezvoltarea concepției moderne asupra copilăriei, aceasta a devenit o etapă distinctă a vieții (Ariès, 1962), iar responsabilitatea statului pentru asigurarea bunăstării copilului s-a consolidat treptat (Parton, 2014). Abordările contemporane ale protecției copilului nu se limitează doar la garantarea siguranței fizice, ci pun accent și pe drepturile copilului, dezvoltarea psihosocială și integrarea socială a acestuia (Gilbert et al., 2011; Parton, 2014). Convenția privind Drepturile Copilului a reprezentat un moment de referință, definind copilul ca subiect autonom de drept și plasând în centrul intervenției principiul interesului superior al copilului (ONU, 1989; Lansdown, 2005). Funcționarea sistemelor de protecție a copilului continuă însă să fie influențată de modelele statului bunăstării, de logica societății riscului (Beck, 1992) și de prioritățile specifice politicilor sociale (Gilbert et al., 2011).

Analiza istorică evidențiază faptul că formele de îngrijire a copiilor s-au transformat gradual. În Evul Mediu și în perioada premodernă, îngrijirea avea în principal un caracter caritabil, fiind asigurată în mare parte de instituțiile religioase (Boswell, 1988). Protecția copilului nu reprezenta încă o responsabilitate explicită a statului, ci era asociată inițiativelor filantropice și confesionale (Deák, 2024). În prima jumătate a secolului al XX-lea a început profesionalizarea serviciilor sociale, fiind înființată prima școală românească de asistență socială (1929), iar implicarea statului în sprijinirea copiilor și familiilor s-a consolidat progresiv (Preda, 2002).

Dezvoltarea sistemului românesc de protecție a copilului este strâns legată de transformările sociale și politice ale țării. În perioada comunistă, sistemul era puternic centralizat și orientat spre instituționalizare, fiind dominat de centre rezidențiale de mari dimensiuni (Stan și Vancea, 2015). Funcționarea acestora corespundea în multe privințe conceptului de „instituție totală” formulat de Goffman (1961), în cadrul căruia nevoile individuale ale copiilor erau adesea marginalizate. După schimbarea regimului politic, a fost inițiat un amplu proces de reformă, susținut și de organizații internaționale precum UNICEF, USAID sau Banca Mondială, care au contribuit la transformările instituționale și legislative ale sistemului (UNICEF, 2013). Începând cu anii 2000, cadrul legislativ și instituțional al protecției copilului s-a consolidat treptat: legile nr. 705/2001 și nr. 292/2011 au definit principiile fundamentale de funcționare ale sistemului, iar Legea nr. 466/2004 și înființarea CNASR au contribuit la întărirea bazei profesionale a domeniului (Buzducea, 2021).

Fundamentele dezvoltării în adolescență și ale integrării sociale

Lucrarea interpretează integrarea socială ca un proces complex și multidimensional, care începe încă din adolescență și continuă să se dezvolte treptat pe parcursul tranziției către viața adultă (Furlong și Cartmel, 2007; Stein, 2008). Integrarea socială nu poate fi redusă exclusiv la dimensiunea economică, întrucât include, deopotrivă, componente psihologice, relaționale, culturale și instituționale (Elder, 1985). În acest sens, adolescența reprezintă o etapă de tranziție în cadrul căreia se formează modelele identitare, valorile și reprezentările despre viitor care influențează pe termen lung parcursul de viață al individului (Váriné, 1987). Potrivit lui Allport (1961), structurile psihologice consolidate în această perioadă exercită efecte durabile asupra dezvoltării personalității. Sarcinile dezvoltării includ separarea emoțională, reorganizarea relațiilor sociale și formularea deciziilor privind viitorul și orientarea profesională (Havinghurst, 1948; Vikár, 1980). Totodată, această etapă poate implica un nivel ridicat de vulnerabilitate, mai ales în absența unui mediu suportiv, crescând riscul apariției dificultăților psihice și al comportamentelor de risc (Szabó, 2018; Masten, 2001; Ungar, 2011).

Lucrarea acordă o atenție deosebită conceptului de „emerging adulthood”, definit de Arnett (2000; 2004) ca perioada de tranziție dintre 18 și 25 de ani. Această etapă este caracterizată prin explorarea identității, autonomizare și instabilitate existențială. În cazul tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului, această tranziție se desfășoară adesea în condițiile unui sprijin limitat, ceea ce amplifică vulnerabilitatea socială și psihologică.

Un domeniu central al dezvoltării adolescenței îl reprezintă dezvoltarea cognitivă și formarea identității. Conform teoriei lui Piaget, în această etapă apare capacitatea de gândire abstractă, care permite planificarea viitorului și interpretarea unor situații complexe (Piaget și Inhelder, 2004). Din perspectivă biologică, maturizarea cortexului prefrontal joacă un rol esențial în autoreglare și în procesul decizional (Albert și Steinberg, 2011). În teoria lui Erikson, una dintre sarcinile fundamentale ale adolescenței este construirea identității, adică integrarea experiențelor trecute cu situația prezentă și proiectele de viitor (Erikson, 2002). În absența stabilizării acestui proces, pot apărea incertitudini identitare și dificultăți de adaptare (Erikson, 2002; Váriné, 1987).

Relațiile sociale au, de asemenea, un rol determinant în dezvoltarea adolescentului. În această perioadă, influența familiei se diminuează parțial, în timp ce relațiile cu grupul de egali devin tot mai importante (Bagdy, 2002). Grupurile de prieteni nu oferă doar un spațiu de apartenență socială, ci transmit și norme și modele comportamentale (Zsiros, 2011; Jones et al., 2014). Influența

grupului de egali are însă un caracter ambivalent: relațiile suportive pot funcționa ca factori protectivi, mai ales în cazul unui mediu familial vulnerabil (Bukowski et al., 2011), însă presiunea grupului poate favoriza și dezvoltarea comportamentelor de risc (Gardner și Steinberg, 2005).

Lucrarea se bazează în mod semnificativ pe perspectiva dezvoltării pozitive a tinerilor, care mută accentul de la probleme și deficite către resursele individuale și de mediu (Körösy, 2016; Masten, 2001). Din această perspectivă, adolescența nu reprezintă doar o perioadă de risc, ci și o oportunitate de dezvoltare, în condițiile existenței unui sprijin adecvat din partea mediului social. Un rol important este atribuit conceptului de capital social, definit de Bourdieu (1986), Coleman (1990) și Putnam (2000) ca ansamblul resurselor accesibile prin intermediul relațiilor sociale. Relațiile suportive cu adulții, rețelele stabile de prieteni și participarea comunitară pot contribui la dezvoltarea autoeficacității și a rezilienței (Helve și Bynner, 2007).

Procesul de tranziție către viața adultă este interpretat în cadrul perspectivei life course, conform căreia traseul de viață nu reprezintă rezultatul unei singure decizii, ci un proces format din mai multe tranziții succesive (Elder, 1985; Elder et al., 2003). Finalizarea studiilor, integrarea profesională, obținerea unei locuințe independente sau întemeierea unei familii constituie etape de tranziție care, în societățile contemporane, devin tot mai puțin predictibile și adesea prelungite (Arnett, 2000; Buchmann, 1989; Gauthier, 2007a). Perspectiva life course subliniază faptul că traseele de viață sunt modelate nu doar de deciziile individuale, ci și de structurile sociale, contextul istoric și resursele disponibile (Furlong și Cartmel, 2007).

În cazul tinerilor crescuți în sistemul de protecție a copilului, aceste procese de dezvoltare se desfășoară într-un context particular. Experiențele instituționale, calitatea relațiilor sociale și tipurile de sprijin disponibile influențează direct șansele cu care acești tineri părăsesc sistemul. În acest context, reziliența și competențele de viață independentă capătă o importanță deosebită, fiind înțelese nu ca trăsături izolate, ci în interacțiune permanentă cu factorii de mediu (Ungar, 2011; Masten, 2001).

Sistemul de protecție a copilului ca spațiu de socializare

Lucrarea interpretează sistemul de protecție a copilului ca un spațiu specific de socializare, care influențează în mod semnificativ formarea imaginii de sine, a valorilor și a perspectivelor de viitor ale tinerilor (Giddens, 1997). Dezvoltarea tinerilor crescuți în instituțiile de protecție diferă de

cadru tradițional al socializării familiale, întrucât mediul instituțional transmite modele relaționale și normative distincte (Stein, 2008).

Cauzele intrării în sistem sunt, de regulă, complexe și asociate cu acumularea mai multor dezavantaje sociale. Literatura de specialitate din România evidențiază faptul că sărăcia, instabilitatea locativă, neglijarea parentală, abuzul și disfuncționalitățile familiale contribuie frecvent la instituționalizarea copiilor (Daniel, 2025). Aceste probleme nu apar izolat, ci se manifestă într-o formă cumulativă și interdependentă. În acest context, sistemul de protecție nu îndeplinește doar o funcție de îngrijire, ci influențează activ procesele de socializare și formarea modelelor comportamentale ale tinerilor (Elder, 1985).

Lucrarea subliniază faptul că mediul instituțional influențează semnificativ modul în care tinerii își percep propriile oportunități, își construiesc stima de sine și își formulează planurile de viitor. Centrele rezidențiale și casele de tip familial prezintă, în anumite privințe, caracteristicile instituțiilor totale descrise de Goffman (1961), întrucât funcționarea lor este reglementată, ierarhizată și parțial separată de restul societății.

Potrivit lui Gilligan (1999), funcționarea centrelor de plasament se organizează în jurul a patru funcții fundamentale: îngrijire, protecție, compensare și pregătire. Îngrijirea presupune satisfacerea nevoilor de bază, protecția urmărește diminuarea factorilor de risc, compensarea vizează recuperarea deficitelor anterioare, iar pregătirea se referă la dezvoltarea competențelor necesare pentru viața independentă.

Abordarea multidimensională a rezilienței în sistemul de protecție a copilului

Perspective teoretice asupra rezilienței

Lucrarea interpretează reziliența nu ca pe o trăsătură statică de personalitate, ci ca pe un proces dinamic și social integrat de adaptare, care se dezvoltă prin interacțiunea dintre resursele individuale și condițiile de mediu (Luthar et al., 2000; Masten, 2001; Ungar, 2011; Rutter, 2000). Aplicarea conceptului de reziliență este deosebit de relevantă în analiza tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului, deoarece permite identificarea factorilor care contribuie la dezvoltarea unei vieți independente și la integrarea socială reușită.

Lucrarea subliniază faptul că utilizarea conceptului de reziliență nu este lipsită de controverse, întrucât anumite abordări accentuează excesiv adaptarea individuală și diminuează importanța inegalităților structurale. Din acest motiv, cercetarea adoptă o perspectivă critică față de interpretările individualizante și conceptualizează reziliența ca proces social influențat simultan de mediul instituțional, rețelele relaționale și condițiile sociale. În contextul sistemului de protecție a copilului, această abordare este esențială, deoarece traseele de viață ale tinerilor sunt puternic marcate de constrângerile structurale și de inegalitățile sociale.

În cadrul prezentei cercetări, reziliența este definită ca un proces adaptativ care permite apariția unor rezultate pozitive în pofida experiențelor de viață dificile (Masten, 2001; Ungar, 2011). Aceasta devine deosebit de importantă în perioada tranziției către viața adultă, când tinerii se confruntă simultan cu cerințele autonomizării și cu incertitudinile structurale (Arnett, 2000). Strategiile adaptive de coping, relațiile suportive și stabilitatea psihologică contribuie la adaptare și consolidează stima de sine și orientarea spre viitor (Lazarus și Folkman, 1984; Rutter, 2000).

Lucrarea diferențiază între bunăstarea mentală și reziliență. În timp ce bunăstarea mentală descrie starea psihologică actuală a individului, reziliența reflectă modul în care acesta reacționează la situații dificile și capacitatea sa de adaptare la schimbările de mediu (Masten, 2001). Cele două dimensiuni sunt însă strâns interconectate: o stare mentală mai stabilă facilitează copingul adaptativ, iar experiențele de adaptare reușită contribuie la menținerea echilibrului psihologic.

În cazul tinerilor crescuți în sistemul de protecție a copilului, dezvoltarea rezilienței reprezintă un proces complex, deoarece aceștia se confruntă frecvent cu dezavantaje cumulative și experiențe traumatice. Separarea de familie, instituționalizarea, schimbările repetate de mediu și lipsa unor relații stabile de sprijin influențează atât funcționarea psihologică, cât și șansele de integrare socială (Ungar, 2011; Goffman, 1963; Furlong și Cartmel, 2007). Prin urmare, reziliența nu poate fi analizată exclusiv la nivel individual: pe lângă resursele personale, un rol esențial îl au relațiile suportive, prezența unor persoane de încredere și calitatea mediului instituțional (Bronfenbrenner, 1994; Masten, 2001).

Cercetarea evidențiază, de asemenea, importanța stimei de sine, a autoeficacității și a participării la procesul decizional. Competențele necesare unei vieți independente – precum gestionarea resurselor financiare, rezolvarea problemelor sau administrarea relațiilor sociale – se dezvoltă prin experiențe practice și participare activă (Bandura, 1997; Deci și Ryan, 2000). În această

perspectivă, reziliența apare ca un fenomen complex rezultat din interacțiunea dintre competențele individuale, resursele relaționale și condițiile structurale.

Principalele direcții ale cercetărilor internaționale privind reziliența

Literatura internațională analizează pe scară largă dezvoltarea rezilienței în rândul tinerilor aflați sau ieșiți din sistemul de protecție a copilului. Cercetările se concentrează în special asupra factorilor care facilitează sau limitează adaptarea la nivel individual, relațional și structural. Rezultatele empirice arată că stima de sine și relațiile sociale suportive joacă un rol central în dezvoltarea rezilienței (Legault et al., 2006; Taussig, 2002).

Studiile subliniază și rolul școlii, care poate funcționa nu doar ca spațiu educațional, ci și ca mediu relațional suportiv. Un climat școlar incluziv și relațiile pozitive pot compensa parțial carențele mediului familial (Rutter, 1987). Abordările contemporane ale rezilienței s-au îndepărtat treptat de modelele centrate exclusiv pe trăsături individuale, orientându-se către perspective sistemice și ecologice (Masten și Obradovic, 2006).

Un element central al modelelor internaționale îl reprezintă relația dintre factorii protectivi și cei de risc. Factorii protectivi sunt resurse care reduc efectele negative și facilitează adaptarea, în timp ce factorii de risc cresc probabilitatea apariției unor rezultate negative (Luthar, 2006; Fraser și Terzian, 2005). Acești factori se manifestă simultan la nivel individual, relațional și social (Szabó, 2018).

Un accent deosebit este pus pe relațiile suportive cu adulții. Cercetările privind mentoratul arată că relațiile stabile reprezintă factori protectivi majori, în special pentru tinerii care întâmpină dificultăți în construirea relațiilor de încredere (Whitesides et al., 2024). Activitățile sportive, participarea comunitară și apartenența la grupuri religioase pot susține, de asemenea, dezvoltarea rezilienței (Neill și Dias, 2001; Carothers et al., 2006).

Lucrarea evidențiază însă faptul că aceste rezultate provin din contexte instituționale și de bunăstare diferite, ceea ce limitează aplicabilitatea lor directă în contextul românesc. Dezvoltarea rezilienței depinde în mare măsură de sistemele locale de servicii, de funcționarea instituțiilor și de structura inegalităților sociale.

Perspectivă românească asupra cercetării rezilienței

Cercetările realizate în România, similar celor internaționale, evidențiază faptul că traseele de viață ale tinerilor crescuți în sistemul de protecție sunt influențate simultan de factori individuali și structurali. Totuși, multe dintre aceste studii au un caracter predominant descriptiv și explorează mai puțin mecanismele care influențează direct dezvoltarea rezilienței.

Rezultatele arată că începutul vieții independente este adesea îngreunat de lipsa competențelor de viață, de modele relaționale dependente și de capacități reduse de gestionare a crizelor (Anghel și Dima, 2008). Conform lui Bunea (2017), adaptarea reușită nu depinde de caracteristici înnăscute, ci de competențe și resurse relaționale dezvoltate în procesul de socializare. Printre factorii pozitivi se regăsesc autoeficacitatea, optimismul, capacitatea de planificare și relațiile suportive.

Studiile românești evidențiază și limitele sistemului instituțional. Potrivit lui Câmpean și colaboratorii săi (2010), instituțiile se concentrează în principal pe performanța școlară, în timp ce dezvoltarea competențelor practice necesare vieții cotidiene rămâne insuficient abordată. De asemenea, percepțiile tinerilor și ale specialiștilor diferă adesea: în timp ce profesioniștii percep mai ales incertitudini și riscuri, tinerii accentuează frecvent dimensiunea libertății și a autonomiei.

Vulnerabilitatea psihosocială reprezintă o temă recurentă în cercetările românești. Stima de sine scăzută, traumele neprocesate și dificultățile relaționale influențează semnificativ integrarea socială (Porumb, 2010). Antal Imola și colaboratorii săi (2019) arată că anumite experiențe instituționale pot deveni ele însele surse suplimentare de traumă, influențând pe termen lung procesele de adaptare.

În același timp, cercetările din România identifică și trasee de viață pozitive. Neagu (2017) evidențiază faptul că relațiile suportive cu adulții, accesul la educație și existența unui cadru instituțional stabil pot contribui semnificativ la consolidarea rezilienței și la integrarea socială reușită. Această perspectivă este în concordanță cu abordarea lui Masten (2001), conform căreia reziliența nu reprezintă o trăsătură extraordinară, ci rezultatul interacțiunii dintre resursele personale și factorii protectivi ai mediului.

Întrebări de cercetare și ipoteze

Obiectivul central al cercetării este investigarea modului în care diferitele dimensiuni ale rezilienței contribuie la integrarea socială și la începutul vieții independente în cazul tinerilor crescuți în sistemul de protecție a copilului sau care au părăsit deja acest sistem. Lucrarea pornește de la premisa că reziliența nu reprezintă exclusiv o caracteristică psihologică individuală, ci un proces format în context relațional și instituțional. Cadrul teoretic este fundamentat pe modelul ecologic al lui Bronfenbrenner (1994), abordarea tranzacțională propusă de Luthar și colaboratorii săi (2000), precum și teoria contextuală a rezilienței formulată de Ungar (2011). Aceste perspective subliniază faptul că procesele de coping și adaptare pot fi înțelese doar în relație cu condițiile sociale și de mediu.

Etapă calitativă a cercetării a urmărit să exploreze modul în care tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului își interpretează propriul traseu de viață și ce factori consideră esențiali pentru coping și integrarea socială. Întrebarea centrală a cercetării a vizat identificarea elementelor care facilitează sau împiedică integrarea socială după ieșirea din sistem. Întrebările specifice au analizat semnificația strategiilor de coping, rolul relațiilor suportive, influența mediului familial, experiențele instituționale, diferențele dintre serviciile de stat și cele civile, precum și particularitățile de gen. Rezultatele calitative au constituit, totodată, baza pentru formularea variabilelor și a sistemului de ipoteze utilizat în etapa cantitativă.

Etapă cantitativă a cercetării s-a bazat pe modelul multidimensional al rezilienței și a analizat modul în care factorii individuali, relaționali și structurali se corelează cu dezvoltarea rezilienței în rândul tinerilor aflați sau ieșiți din sistemul de protecție a copilului. Sistemul de ipoteze a fost organizat în jurul a șapte dimensiuni principale.

Prima ipoteză presupune că o stare psihică mai favorabilă, stima de sine și autoeficacitatea sunt asociate cu un nivel mai ridicat al rezilienței. Analiza s-a concentrat asupra variabilelor legate de imaginea de sine, gestionarea problemelor și încrederea în viitor. Ipoteza se bazează pe teoriile lui Bandura (1997), Baumeister și colaboratorii săi (2003), precum și pe abordarea lui Masten (2001), care evidențiază rolul stimei de sine și al autoeficacității în procesele de adaptare.

A doua ipoteză a investigat rolul suportului social, pornind de la presupunerea că existența relațiilor suportive este asociată cu o stare mentală mai bună și cu un nivel mai ridicat al rezilienței. Operaționalizarea suportului social a inclus relațiile de încredere, sprijinul emoțional și

posibilitatea solicitării de ajutor. Ipoteza se sprijină pe perspectivele lui Bronfenbrenner (1994), Masten (2001) și Ungar (2013), conform cărora mediul social joacă un rol esențial în dezvoltarea rezilienței.

Cea de-a treia ipoteză presupune că un mediu familial defavorabil este asociat cu o reziliență mai scăzută și cu o orientare spre viitor mai nesigură. Cercetarea a analizat această relație prin investigarea relațiilor parentale, a stabilității familiale și a circumstanțelor care au determinat intrarea în sistemul de protecție. Ipoteza se bazează pe perspectiva ecologică și pe abordările care evidențiază impactul dezavantajelor structurale asupra oportunităților de adaptare și asupra perspectivelor de viitor (Bronfenbrenner, 1994; Ungar, 2011).

A patra ipoteză a analizat relația dintre aspirațiile educaționale și reziliență. Conform presupunerii formulate, obiectivele educaționale mai ridicate sunt asociate pozitiv cu reziliența și orientarea spre viitor. Analiza s-a bazat pe variabile referitoare la planurile de continuare a studiilor, motivația școlară și obiectivele personale de viitor. Fundamentul teoretic include contribuțiile lui Bandura (1997), Masten (2001) și Stein (2008), care consideră educația unul dintre principalii factori ai integrării sociale și ai autonomiei personale.

A cincea ipoteză a vizat rolul strategiilor active de coping. Cercetarea a pornit de la ideea că strategii precum comunicarea, solicitarea de ajutor sau implicarea în activități constructive sunt asociate cu o stare psihică mai bună și cu un nivel mai ridicat al rezilienței. Ipoteza se bazează pe teoriile copingului formulate de Lazarus și Folkman (1984), precum și pe perspectiva lui Ungar (2011), care evidențiază importanța gestionării active a problemelor în menținerea bunăstării psihice.

A șasea ipoteză presupune că dezavantajele cumulative influențează negativ starea mentală și reziliența. Cercetarea a analizat efectul combinat al problemelor familiale, dificultăților materiale, experiențelor de pierdere și consumului de substanțe. Ipoteza se raportează la modelele vulnerabilității dezvoltate de Rutter (1998) și Ungar (2011), conform cărora acumularea factorilor de risc afectează semnificativ procesele de adaptare.

A șaptea ipoteză se bazează pe caracterul multidimensional al rezilienței. Lucrarea pornește de la ideea că reziliența nu reprezintă rezultatul unei singure trăsături individuale, ci se dezvoltă prin interacțiunea complexă dintre factorii individuali, relaționali și instituționali. Analiza acestei

ipoteze s-a realizat prin investigarea relațiilor dintre resursele personale, relațiile suportive și mediul instituțional. Ipoteza este direct conectată la teoriile multidimensionale ale rezilienței formulate de Bronfenbrenner (1994), Luthar și colaboratorii săi (2000) și Ungar (2011).

Eșantion și metodologie de eșantionare

Cercetarea a utilizat o metodă de eșantionare intenționată și a inclus patru județe din România: Harghita, Mureș, Cluj și Covasna. Studiul a cuprins trei grupuri țintă: tineri aflați în sistemul de protecție a copilului, tineri care au părăsit deja sistemul și specialiști implicați în domeniul protecției copilului și al serviciilor sociale.

La etapa cantitativă au participat 278 de tineri, ceea ce a reprezentat o rată de răspuns de 88,8%. În cadrul cercetării calitative au fost realizate interviuri semi-structurate cu 42 de tineri cu experiență în sistemul de protecție a copilului și cu 53 de specialiști. Eșantionul a inclus atât instituții de stat, cât și organizații civile, ceea ce a permis compararea diferitelor contexte instituționale.

Instrumente de cercetare și procesarea datelor

Cercetarea a utilizat o abordare metodologică mixtă, în care colectarea datelor prin chestionar a fost completată de interviuri calitative. Chestionarul a fost elaborat de autoare și s-a bazat pe dimensiuni preluate din mai multe instrumente internaționale (ACLSA, ILSA), investigând domenii precum starea mentală, relațiile sociale, experiențele instituționale, competențele de viață independentă și orientarea spre viitor.

Interviurile calitative au fost realizate atât cu specialiști, cât și cu tineri care au părăsit sistemul de protecție a copilului. Acestea s-au concentrat asupra funcționării instituționale, practicilor de sprijin, experiențelor legate de începutul vieții independente și strategiilor de coping. Datele cantitative au fost analizate cu ajutorul programelor SPSS și Jamovi, iar interviurile au fost prelucrate prin analiză tematică utilizând programul MAXQDA.

Rezultatele cercetării prin chestionar

Contextul cercetării și caracteristicile eșantionului

În cadrul cercetării, obiectivul a fost atingerea unui număr cât mai mare de tineri cu vârsta peste 16 ani aflați în sistemul de protecție a copilului din cele patru județe investigate din Transilvania

(Harghita, Cluj, Covasna și Mureș). Din populația țintă de 313 persoane, 278 de tineri au participat la cercetarea prin chestionar, ceea ce reprezintă o rată de participare de aproape 89%. Colectarea datelor s-a desfășurat între decembrie 2025 și martie 2026, atât în format față în față, cât și online.

Distribuția pe sexe a eșantionului poate fi considerată echilibrată: 52,5% dintre respondenți au fost femei, iar 47,5% bărbați. Din perspectiva vârstei, cercetarea s-a concentrat în principal asupra categoriei 16–18 ani, adică asupra tinerilor care încă se află în sistem sau se pregătesc pentru tranziția către viața independentă. Din punct de vedere etnic, majoritatea respondenților au fost tineri maghiari (56,7%), însă cercetarea a inclus și participanți români și romi.

Analiza contextului instituțional a arătat că majoritatea respondenților trăiesc în case de tip familial (91,0%), în timp ce ponderea centrelor rezidențiale de mari dimensiuni a fost redusă. Durata petrecută în sistemul de protecție a prezentat diferențe semnificative: unii tineri locuiau în sistem doar de câțiva ani, în timp ce alții petrecuseră mai mult de un deceniu în îngrijire instituțională. Mobilitatea instituțională s-a conturat, de asemenea, ca un fenomen important, deoarece o parte considerabilă a respondenților locuiseră anterior în mai multe instituții.

Mediul familial și motivele intrării în sistem

În cele mai multe cazuri, intrarea în sistemul de protecție a copilului a fost determinată de probleme structurale și familiale. Cel mai frecvent motiv al instituționalizării a fost sărăcia, urmată de dependențele prezente în familie, problemele locative și migrația economică a părinților. Un aspect semnificativ este faptul că mai mulți tineri nu au putut identifica exact cauza intrării lor în sistem, ceea ce poate indica atât lipsa informațiilor, cât și tendința de evitare a experiențelor legate de trecut.

Rezultatele referitoare la mediul familial arată că majoritatea tinerilor au păstrat legătura cu membrii familiei, însă aceste relații sunt adesea fragmentate și instabile. Cele mai puternice legături se regăsesc în relația cu frații, în timp ce relațiile cu părinții s-au dovedit, în numeroase cazuri, slabe sau întrerupte. Împărțășirea problemelor și sprijinul emoțional sunt asociate mai degrabă cu educatorii și prietenii decât cu familia biologică.

Nivelul de educație al părinților este, în general, redus, ceea ce indică resurse familiale limitate și un statut socio-economic scăzut. Rezultatele susțin parțial ipoteza H3, conform căreia mediul

familial defavorabil este asociat cu o orientare spre viitor mai nesigură și cu un nivel mai scăzut al rezilienței.

Rețele relaționale și suport social

Analiza rețelilor sociale evidențiază o imagine foarte diversificată a relațiilor sociale ale tinerilor. Deși majoritatea respondenților declară că au prieteni, numărul și calitatea relațiilor diferă semnificativ. Aproape o treime dintre tineri dispun doar de una sau două relații de prietenie, în timp ce un grup mai restrâns prezintă rețele sociale mai extinse.

O parte importantă a relațiilor sociale nu se limitează la mediul instituțional: mulți tineri mențin relații și cu colegi sau prieteni care trăiesc în familii. Aceste relații externe pot reprezenta resurse importante în perioada tranziției către viața independentă, deoarece facilitează accesul la oportunități sociale mai largi.

Majoritatea tinerilor evaluează pozitiv propria situație relațională: nivelul de acord este ridicat în ceea ce privește afirmațiile referitoare la ușurința de a-și face prieteni și importanța relațiilor de prietenie. Cu toate acestea, sentimentul de singurătate apare frecvent în răspunsuri, sugerând faptul că relațiile sociale nu oferă întotdeauna un sprijin emoțional stabil. Rezultatele confirmă ipoteza H2, conform căreia relațiile suportive sunt asociate cu un nivel mai ridicat al rezilienței și cu o stare mentală mai favorabilă.

Educație și orientare spre viitor

Rezultatele privind parcursul educațional arată că majoritatea tinerilor participă la forme de învățământ profesional, în timp ce continuarea studiilor la nivel liceal sau universitar apare într-o proporție considerabil mai redusă. Principalele surse de sprijin educațional sunt educatorii și personalul instituțional, însă mulți tineri nu reușesc să identifice o sursă clară de ajutor în procesul de învățare.

Orientarea spre viitor nu prezintă însă un model uniform. Puțin peste jumătate dintre respondenți își doresc să finalizeze examenul de bacalaureat, iar în mai multe cazuri apare și intenția continuării studiilor universitare. Analiza chi-pătrat a evidențiat o relație semnificativă între nivelul de educație al părinților și aspirațiile educaționale ale tinerilor ($p < 0,01$): un nivel educațional parental mai scăzut este asociat mai frecvent cu planuri de învățământ profesional, în timp ce în cazul

tinerilor proveniți din familii cu nivel educațional mai ridicat apare mai des intenția continuării studiilor universitare.

Rezultatele arată, totodată, că numeroși tineri își propun să atingă un nivel educațional mai înalt decât cel al părinților lor, fenomen relevant din perspectiva mobilității sociale și a dezvoltării rezilienței.

Timp liber și participare comunitară

Participarea la activități recreative și comunitare s-a dovedit, în ansamblu, redusă. Mai puțin de jumătate dintre respondenți practică sport în mod regulat, iar implicarea în activități de voluntariat este și mai limitată. Activitățile de voluntariat sunt asociate în principal cu inițiative religioase, caritabile sau comunitare.

Lipsa participării comunitare nu poate fi interpretată doar ca absență a activității, ci și ca factor care limitează dezvoltarea noilor relații sociale, a competențelor necesare vieții independente și a oportunităților de integrare socială. În acest sens, activitățile structurate de timp liber apar ca spații importante pentru dezvoltarea rezilienței.

Comportamente de risc și bunăstare mentală

Consumul de substanțe nu reprezintă un fenomen dominant în cadrul eșantionului investigat, însă anumite comportamente de risc – în special fumatul și consumul ocazional de alcool – sunt prezente. Experimentarea substanțelor interzise apare doar în grupuri restrânse. Rezultatele sugerează că influențele de mediu și presiunea grupului de egali continuă să joace un rol important în viața cotidiană a tinerilor.

Analiza stării mentale indică faptul că majoritatea tinerilor raportează o stare generală moderată sau pozitivă, însă nivelurile de incertitudine și încărcare emoțională sunt semnificative. Cele mai frecvente strategii de coping sunt comunicarea și căutarea suportului social, urmate de ascultarea muzicii, activitățile creative și retragerea în singurătate. Solicitarea ajutorului specializat apare mult mai rar.

Rezultatele arată că tinerii care dispun de strategii de coping variate se adaptează mai ușor situațiilor neprevăzute și provocărilor asociate vieții independente. În schimb, un repertoriu limitat de strategii poate amplifica vulnerabilitatea și nesiguranța psihologică.

Dimensiunile rezilienței și analiza statistică

În ceea ce privește factorii interni ai rezilienței, cele mai ridicate valori au fost asociate cu rezolvarea problemelor, încrederea în propriile decizii și reinterpretarea pozitivă a dificultăților. Gestionarea situațiilor stresante a apărut însă ca o dimensiune mai vulnerabilă.

În cazul factorilor externi s-a conturat un model de sprijin mai pronunțat: majoritatea tinerilor au indicat existența unui adult la care pot apela în situații dificile, iar relațiile cu grupul de egali și activitățile comunitare joacă, de asemenea, un rol important.

Rezultatele analizei factoriale au arătat că reziliența se organizează în două dimensiuni distincte: un factor intern, asociat resurselor psihologice individuale, și un factor extern, legat de relațiile sociale și suportul social. Cele două componente au explicat împreună 54% din variația totală, confirmând caracterul multidimensional al rezilienței.

Pe baza indicatorilor Cronbach-alfa, atât dimensiunea internă a rezilienței ($\alpha = 0,779$), cât și cea externă ($\alpha = 0,850$) au prezentat un nivel adecvat de consistență internă. Analiza relației dintre mobilitatea instituțională și reziliență a evidențiat o asociere negativă slabă, dar semnificativă: cu cât numărul schimbărilor instituționale a fost mai mare, cu atât valorile rezilienței au fost mai scăzute. Acest fenomen s-a dovedit relevant mai ales în raport cu reglarea emoțională, gestionarea stresului și stabilitatea relațiilor sociale.

Verificarea și evaluarea ipotezelor

Rezultatele analizelor cantitative confirmă majoritatea ipotezelor formulate. Datele arată că reziliența nu derivă dintr-un singur factor, ci se dezvoltă prin interacțiunea dintre resursele individuale, relațiile suportive și experiențele instituționale.

Ipoteza referitoare la resursele individuale (H1) a fost confirmată: o stare psihologică mai favorabilă, stima de sine și autoeficacitatea au prezentat asocieri pozitive cu reziliența. Ipoteza privind rolul suportului social (H2) a fost, de asemenea, confirmată, deoarece existența relațiilor suportive a fost asociată cu o stare mentală mai bună și cu niveluri mai ridicate ale rezilienței. Modelul de regresie a prezentat rezultate semnificative statistic ($R^2 = 0,28$; $p < 0,001$), ceea ce indică faptul că variabilele relaționale explică într-o măsură relevantă dezvoltarea rezilienței externe.

Ipoteza referitoare la mediul familial (H3) a fost confirmată parțial: un nivel educațional parental mai redus s-a asociat mai frecvent cu o orientare spre viitor mai incertă, însă mai mulți tineri au manifestat aspirații de mobilitate socială și dorința de depășire a modelelor familiale.

Ipoteza privind aspirațiile educaționale (H4) a fost confirmată, deoarece planurile de continuare a studiilor și perspectiva pozitivă asupra viitorului s-au asociat cu competențe de viață mai dezvoltate și cu niveluri mai ridicate ale rezilienței. Ipoteza referitoare la strategiile active de coping (H5) a fost, de asemenea, validată: strategiile relaționale de coping, precum discutarea problemelor, s-au dovedit factori protectivi importanți. Ipoteza privind factorii de risc (H6) a fost confirmată, întrucât dezavantajele cumulative și schimbările instituționale frecvente au prezentat relații negative cu starea mentală și reziliența.

Ipoteza referitoare la caracterul multidimensional al rezilienței (H7) a fost, la rândul ei, confirmată. Analiza factorială a identificat două dimensiuni corelate ale rezilienței: una internă și una externă. Rezultatele susțin interpretarea rezilienței ca fenomen complex, organizat pe mai multe niveluri și influențat simultan de experiențele individuale, relațiile sociale și condițiile de mediu.

Rezultatele cercetării bazate pe interviuri

Colectarea datelor calitative s-a desfășurat între decembrie 2025 și martie 2026 în patru județe din Transilvania (Harghita, Cluj, Covasna și Mureș). În cadrul cercetării au fost realizate în total 53 de interviuri semi-structurate cu specialiști, printre care educatori, asistenți sociali, psihologi, cadre didactice și directori de instituții. Scopul interviurilor a fost obținerea unei perspective aprofundate asupra situației tinerilor aflați în sistemul de protecție a copilului, asupra dificultăților asociate pregătirii pentru viața independentă, precum și asupra proceselor de reziliență și integrare socială.

Factori structurali și limite sisteme

Potrivit relatărilor specialiștilor, traseele de viață ale tinerilor sunt puternic influențate de dezavantaje structurale precum sărăcia, instabilitatea familială și lipsa resurselor. Una dintre cele mai frecvente teme ale interviurilor a fost deficitul de personal și supraîncărcarea instituțională. Mai mulți participanți au subliniat că accesul la servicii psihologice și terapeutice este extrem de limitat, aspect deosebit de problematic în cazul tinerilor traumatizați sau cu nevoi speciale.

Supraîncărcarea birocratică a apărut, de asemenea, ca problemă recurentă. Specialiștii au evidențiat faptul că sarcinile administrative consumă o mare parte din timpul destinat muncii directe cu beneficiarii, reducând posibilitatea construirii unor relații personale și a sprijinului individualizat.

Conform interviurilor, tranziția către viața independentă reprezintă o perioadă deosebit de vulnerabilă. Deși sistemul oferă anumite forme de sprijin material la momentul ieșirii din protecție, de multe ori lipsesc acompanierea și cunoștințele practice necesare utilizării eficiente a acestor resurse. Lipsa prevenției și a intervențiilor timpurii de sprijin familial a fost, de asemenea, evidențiată frecvent în discursurile specialiștilor.

Impactul funcționării instituționale asupra traseelor de viață

Funcționarea instituțională prezintă diferențe semnificative între instituții. Unele centre acordă o atenție deosebită pregătirii pentru viața independentă, în timp ce în altele predomină gestionarea cotidiană a activităților de bază. Potrivit specialiștilor, instituțiile care pun accent pe dezvoltarea competențelor și pe atenția individualizată contribuie la o adaptare mai reușită a tinerilor după părăsirea sistemului.

Un rol central a fost atribuit prezenței stabile a educatorilor și adulților de referință. Mai mulți specialiști au subliniat că existența unei persoane adulte constante și previzibile oferă tinerilor un sentiment de siguranță și facilitează dezvoltarea încrederii. În același timp, lipsa cooperării dintre instituții conduce frecvent la întreruperea proceselor de sprijin și acompaniere.

În domeniul educației și orientării profesionale s-a conturat o imagine mixtă. Mai mulți respondenți au remarcat faptul că direcțiile educaționale nu sunt întotdeauna adaptate intereselor și competențelor tinerilor. Totuși, au fost menționate și exemple pozitive, în care sprijinul școlar și implicarea cadrelor didactice au redus semnificativ riscul abandonului școlar.

Încărcarea emoțională a specialiștilor

O temă importantă a interviurilor a fost burnoutul și suprasolicitarea emoțională a specialiștilor. Mai mulți participanți au relatat că activitatea din domeniul protecției copilului este extrem de solicitantă pe termen lung, mai ales în situațiile în care rezultatele muncii devin vizibile lent sau

doar parțial. Supervizarea și suportul profesional sunt insuficiente sau neregulate în numeroase instituții.

Starea emoțională a specialiștilor influențează direct relația cu tinerii: supraîncărcarea reduce calitatea relațiilor, consecvența intervențiilor și posibilitatea oferirii unui sprijin personalizat.

Resurse relaționale și capital social

Una dintre cele mai puternice teme ale interviurilor a fost importanța relațiilor sociale. Specialiștii consideră că pentru tinerii aflați în sistemul de protecție a copilului relațiile stabile reprezintă factori protectivi fundamentali. A fost evidențiată în mod special necesitatea existenței unui „punct sigur” – un adult care rămâne disponibil și suportiv pe termen lung.

Rolul mentorilor și al adulților suportivi s-a dovedit esențial în perioada autonomizării. Tinerii care beneficiau de relații stabile de sprijin sau de mentorat s-au adaptat mai ușor dificultăților și au gestionat mai eficient tranziția către viața independentă.

Relațiile cu grupul de egali prezintă un caracter ambivalent: unele relații funcționează ca surse de sprijin și motivație, în timp ce altele pot consolida comportamentele negative și riscul de regres social.

Reziliența din perspectiva specialiștilor

În interpretarea specialiștilor, reziliența nu reprezintă doar o caracteristică individuală, ci un proces strâns legat de factorii relaționali și instituționali. Printre cei mai importanți factori protectivi au fost menționate relațiile umane stabile, încrederea în sine, motivația și orientarea spre obiective.

Activitățile structurate – sportul, programele comunitare și mentoratul – contribuie, de asemenea, la dezvoltarea rezilienței. Potrivit specialiștilor, intrarea mai timpurie în sistem a fost asociată în anumite cazuri cu o adaptare mai bună și cu trasee de viață mai stabile pe termen lung.

Printre factorii de risc au fost menționate cel mai frecvent vulnerabilitatea psihologică, stima de sine scăzută, dependențele și stigmatizarea socială. Mai mulți specialiști au subliniat faptul că stigmatul asociat trecutului instituțional influențează semnificativ imaginea de sine și integrarea socială a tinerilor.

Competențe de viață și pregătirea pentru autonomia personală

Una dintre cele mai critice dificultăți identificate de specialiști este lipsa competențelor de viață independentă. Mulți tineri întâmpină dificultăți în gestionarea banilor, administrarea gospodăriei, respectarea disciplinei muncii și rezolvarea problemelor administrative.

Mai mulți participanți au evidențiat faptul că tinerii nu beneficiază de experiențele cotidiene pe care, în mod normal, le-ar dobândi într-un mediu familial. Totuși, în anumite instituții au fost identificate practici eficiente, precum gătitul în comun, activitățile de cumpărături, exercițiile de gestionare financiară sau funcționarea locuințelor de tranziție.

Factori de risc și modele de vulnerabilitate

Perioada ieșirii din sistem apare în interviuri ca o etapă deosebit de vulnerabilă. Problemele legate de locuire, dificultățile de autosusținere, lipsa relațiilor suportive și încrederea redusă în sine apar adesea simultan.

Potrivit specialiștilor, problemele de sănătate mentală, orientarea pe termen scurt și comportamentele adictive cresc semnificativ riscul de marginalizare și regres. Dependența digitală, consumul de alcool și substanțe, precum și modelele relaționale instabile au fost menționate frecvent în interviuri.

Starea mentală și bunăstarea psihologică

Majoritatea specialiștilor au descris starea mentală a tinerilor prin prisma traumelor și a vulnerabilității accentuate. Anxietatea, tendințele depresive, tulburările de atenție și comportamentele autoagresive au fost menționate în numeroase interviuri.

Experiența abandonului și stima de sine scăzută se integrează adesea pe termen lung în imaginea de sine a tinerilor. În același timp, sprijinul psihologic disponibil este adesea formal sau limitat, ceea ce îngreunează oferirea unui ajutor autentic și eficient.

Tranziția din sistem și provocările postinstituționalizării

Din perspectiva specialiștilor, ieșirea din sistem nu reprezintă un eveniment singular, ci un proces lung și incert de tranziție. Mulți tineri intră nepregătiți în viața independentă, confruntându-se simultan cu dificultăți legate de gestionarea banilor, locuire și funcționarea cotidiană.

Serviciile de postinstituționalizare sunt, în numeroase cazuri, insuficiente sau discontinue. Specialiștii consideră că tinerii au nevoie în special de acompaniere personalizată și de sprijin continuu în perioada imediat următoare ieșirii din sistem. În instituțiile unde funcționează programe de mentorat, sprijin gradual sau sisteme de tip „ușă deschisă”, se conturează trasee de viață mai stabile și procese de integrare socială mai reușite.

Modelul multidimensional al integrării sociale

Pe baza rezultatelor calitative, integrarea socială poate fi interpretată ca un proces multidimensional, în cadrul căruia factorii structurali, funcționarea instituțională, relațiile sociale, reziliența și competențele de viață interacționează permanent și modelează împreună traseele de viață ale tinerilor. Modelul propus evidențiază faptul că integrarea socială reușită nu depinde exclusiv de eforturile individuale, ci este influențată în mod semnificativ de relațiile disponibile, sistemele de sprijin și oportunitățile instituționale accesibile. Reprezentarea vizuală a modelului este prezentată la pagina 21 a documentului.

Vizualizările realizate prin analiza calitativă în MAXQDA au confirmat, de asemenea, importanța dimensiunilor structurale, relaționale și ale competențelor de viață. În cadrul analizelor de tip word cloud, conceptele care au apărut cel mai frecvent au fost „sistem”, „relație”, „educator”, „școală”, „muncă” și „bani”, reflectând temele centrale prezente în discursurile specialiștilor.

Sinteza rezultatelor calitative

Rezultatele calitative indică faptul că traseele de viață ale tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului se configurează, în majoritatea cazurilor, ca procese de tranziție marcate simultan de încercări de adaptare, dificultăți și eforturi de autonomizare. Integrarea socială este facilitată în principal de existența relațiilor stabile, a persoanelor suportive, precum și de accesul la oportunități educaționale și profesionale, în timp ce lipsa relațiilor stabile, insecuritatea materială și pregătirea insuficientă pentru viața independentă îngreunează adaptarea.

Interviurile arată că strategiile de coping apar în principal sub forma unui proces continuu de adaptare, în cadrul căruia tinerii încearcă adesea să gestioneze singuri dificultățile cotidiene. Relațiile suportive s-au evidențiat însă ca factori protectivi esențiali: chiar și existența unei singure relații stabile și bazate pe încredere poate contribui semnificativ la gestionarea dificultăților. Deși

mediul familial a fost frecvent descris ca fiind conflictual sau fragmentat, familia a rămas totuși un reper important în reprezentările și identitatea tinerilor.

Experiențele instituționale au prezentat o imagine mixtă. Unii tineri au asociat sistemul cu siguranța și sprijinul, în timp ce alții au accentuat caracterul impersonal al instituțiilor și lipsa pregătirii reale pentru viața independentă. Diferențele dintre instituțiile de stat și cele civile s-au reflectat în special în calitatea relațiilor și în gradul de personalizare al sprijinului oferit. Organizațiile civile au fost asociate mai frecvent cu forme directe și individualizate de sprijin.

Interpretarea integrată a rezultatelor calitative și cantitative a confirmat caracterul multidimensional al rezilienței, aceasta dezvoltându-se prin interacțiunea dintre resursele individuale, relațiile suportive și condițiile structurale. Narațiunile tinerilor au pus accent mai ales pe procesele interne de coping și pe experiențele subiective, în timp ce specialiștii au evidențiat mai ales rolul resurselor externe, în special al relațiilor stabile și al sprijinului instituțional. Rezultatele arată că succesul integrării sociale depinde în mare măsură de continuitatea sistemelor de sprijin, de existența mentoratului și de calitatea serviciilor de postinstituționalizare.

Rezultatele calitative pe baza interviurilor cu specialiști

Rezultatele calitative evidențiază faptul că integrarea socială a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului poate fi interpretată ca un proces complex și multistratificat, influențat simultan de resursele individuale, rețelele relaționale și condițiile structurale. Interviurile au arătat că traseele de viață ale tinerilor sunt marcate încă înaintea instituționalizării de acumularea dezavantajelor sociale, sărăcie, instabilitate familială și rupturi relaționale. În discursurile specialiștilor, deficiențele structurale – în special deficitul de personal, supraîncărcarea administrativă și accesul limitat la servicii psihologice și specializate – influențează direct oportunitățile de sprijin și șansele de autonomizare ale tinerilor.

Una dintre cele mai puternice teme identificate în interviuri a fost importanța resurselor relaționale. Relațiile stabile și suportive nu au apărut doar ca forme de sprijin emoțional, ci ca factori protectivi fundamentali ai rezilienței. Specialiștii au subliniat că existența chiar și a unui singur adult stabil și prezent pe termen lung – mentor, educator sau profesionist suportiv – poate avea un rol esențial în stabilizarea traseului de viață al tinerilor. Rolul relațiilor poate fi interpretat și prin prisma conceptului de capital social (Bourdieu, 1986), deoarece rețelele relaționale oferă nu doar siguranță

emoțională, ci și acces la informații, oportunități și resurse. Rezultatele confirmă faptul că lipsa continuității relaționale constituie un factor major de vulnerabilitate, în timp ce prezența relațiilor suportive facilitează tranziția către viața independentă și integrarea socială.

Perioada ieșirii din sistem a fost descrisă de majoritatea participanților ca o etapă critică de tranziție. Potrivit specialiștilor, o mare parte dintre tineri nu sunt pregătiți corespunzător pentru provocările vieții independente, în special în ceea ce privește gestionarea banilor, locuirea, integrarea profesională și organizarea vieții cotidiene. Tranziția apare adesea nu ca un proces gradual de desprindere, ci ca o ruptură bruscă și incertă, în care suportul instituțional dispare simultan cu apariția responsabilităților vieții adulte. Interviuurile au arătat că lipsa competențelor practice, orientarea pe termen scurt și absența relațiilor stabile cresc semnificativ riscul marginalizării și al regresului social.

Tema postinstituționalizării și a continuității suportului a ocupat, de asemenea, un loc central în interviuri. Specialiștii au subliniat că una dintre cele mai mari probleme este pierderea bruscă a relațiilor și structurilor de sprijin după ieșirea din sistem. Rezultatele arată că nu sprijinul material punctual este determinant, ci existența relațiilor personale pe termen lung și a acompaniamentului individualizat. În situațiile în care continuitatea relațională s-a menținut – prin mentorat, programe civile sau relații informale de sprijin – tinerii au reușit să se adapteze mai stabil provocărilor vieții independente. Rezultatele confirmă astfel perspectiva ecologică asupra rezilienței (Bronfenbrenner, 1994; Ungar, 2011), conform căreia adaptarea reușită se dezvoltă prin interacțiunea dintre resursele individuale și cele relaționale și de mediu.

Rezultatele calitative pe baza interviurilor cu tinerii

Rezultatele calitative indică faptul că traseele de viață ale tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului pot fi interpretate ca procese complexe și multidimensionale de adaptare, modelate simultan de traumele timpurii, experiențele relaționale, caracteristicile funcționării instituționale și oportunitățile structurale disponibile. Interviuurile arată că reziliența nu apare ca o trăsătură stabilă de personalitate, ci ca un proces în continuă formare, în cadrul căruia interacțiunea dintre resursele individuale și factorii de mediu joacă un rol determinant (Ungar, 2011; Masten, 2001).

În narațiunile tinerilor au apărut frecvent experiențe de ruptură relațională timpurie, instabilitate familială, abuz și neglijare. În numeroase cazuri, intrarea în sistemul de protecție a copilului a reprezentat nu doar o formă de îngrijire, ci și o modalitate de ieșire dintr-un mediu familial periculos. Experiențele traumatiche influențează pe termen lung stima de sine, construcția identității și raportarea la relațiile sociale. Interviuurile au evidențiat faptul că traumele neprocesate, stigmatizarea și nesiguranța relațională se asociază frecvent cu anxietate, dificultăți de autoevaluare, comportamente adictive sau autoagresive. Vulnerabilitatea psihologică nu apare însă exclusiv ca problemă individuală, ci este strâns legată de insecuritatea structurală, lipsa sprijinului și experiențele de excluziune socială.

Problematika identității a constituit, de asemenea, o temă centrală în interviuri. Mai mulți tineri au relatat că sistemul de protecție a copilului le-a oferit puține oportunități pentru exercitarea autonomiei, formularea propriilor preferințe și consolidarea identității personale. Din acest motiv, ieșirea din sistem a reprezentat nu doar o tranziție practică, ci și una identitară. În discursurile tinerilor au apărut frecvent lipsa încrederii în sine, presiunea conformării și internalizarea stigmatului social. Procesul de adaptare a devenit astfel un proces interior de lungă durată, în care exprimarea de sine, autonomia și reinterpretarea propriei biografii s-au construit treptat.

Resursele relaționale s-au conturat ca unul dintre cei mai puternici factori protectivi ai analizei calitative. Relațiile stabile și suportive – profesori, mentori, colegi, comunități religioase sau rețele civile – au avut un rol esențial în adaptare și în procesul autonomizării. Rezultatele confirmă faptul că existența chiar și a unei singure persoane suportive și stabile pe termen lung poate reduce vulnerabilitatea și consolida reziliența. Relațiile nu au oferit doar sprijin emoțional, ci și acces concret la resurse și oportunități, precum locuință, muncă sau informații. Aceste rezultate sunt în concordanță cu perspectiva capitalului social (Bourdieu, 1986), precum și cu modelul ecologic al rezilienței (Bronfenbrenner, 1994; Ungar, 2011).

Confirmarea modelului de cercetare și concluzii

Rezultatele cercetării au confirmat în ansamblu modelul teoretic elaborat în cadrul studiului, conform căruia integrarea socială și reziliența tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului pot fi interpretate ca efectul interacțiunii dintre mai mulți factori interdependenți. Atât rezultatele cantitative, cât și cele calitative au evidențiat faptul că traseele de viață nu se dezvoltă

liniar, ci se formează prin interacțiunea continuă dintre competențele individuale, resursele relaționale și condițiile structurale.

Rezultatele arată că competențele de viață independentă, starea mentală și stima de sine joacă un rol determinant în procesul autonomizării. Reziliența a prezentat o asociere pozitivă cu pregătirea pentru viața independentă, în timp ce dificultățile legate de gestionarea banilor, administrarea actelor sau organizarea vieții cotidiene au îngreunat direct începutul vieții autonome. Factorii psihologici – precum anxietatea, lipsa încrederii în sine sau traumele neprocesate – au influențat semnificativ capacitatea de coping și adaptare.

Dimensiunea relațională s-a dovedit deosebit de importantă. Toate sursele de date au indicat faptul că relațiile umane stabile și suportive reprezintă factori protectivi esențiali. În numeroase cazuri, existența unui mentor, educator sau prieten de încredere a reușit să compenseze parțial dezavantajele structurale. În schimb, lipsa relațiilor stabile, dificultățile legate de încredere și problemele de solicitare a ajutorului au influențat negativ traseele de viață pe termen lung.

Compararea sistemului de stat și a celui civil

Rezultatele cercetării arată că instituțiile de stat și organizațiile civile contribuie la sprijinirea tinerilor prin logici instituționale diferite. Instituțiile de stat oferă în principal cadrul stabil de funcționare, în timp ce organizațiile civile furnizează mai frecvent forme de sprijin flexibile și personalizate. Diferențele au apărut mai ales în dimensiunea relațională, actorii civili fiind asociați mai frecvent cu sprijin direct și individualizat.

Totodată, cercetarea subliniază că aceste diferențe nu pot fi explicate exclusiv prin tipul instituției sau al finanțării, deoarece calitatea funcționării instituționale, atitudinea specialiștilor și resursele disponibile influențează în mod decisiv experiențele tinerilor. Dezvoltarea rezilienței a depins în primul rând de calitatea relațiilor și a rețelelor de sprijin, mai degrabă decât de structura instituțională în sine.

Limitele cercetării

Lucrarea discută în mod detaliat și limitele metodologice și interpretative ale cercetării. Studiul s-a desfășurat în patru județe din Transilvania, prin urmare rezultatele nu pot fi considerate reprezentative la nivel național. Metoda de eșantionare intenționată a permis explorarea

experiențelor instituționale diferite, însă rezultatele sunt relevante în principal pentru interpretarea tendințelor și relațiilor identificate.

O altă limită importantă este faptul că cercetarea s-a concentrat predominant asupra tinerilor aflați în îngrijire rezidențială, astfel încât experiențele din sistemul de asistență maternală nu au fost incluse. De asemenea, datele cantitative s-au bazat pe auto-raportare, ceea ce implică posibilitatea distorsiunii prin dezirabilitate socială. Interviuurile calitative au oferit o perspectivă aprofundată asupra traseelor de viață, însă numărul acestora nu permite generalizarea extinsă a rezultatelor.

Autoarea subliniază și faptul că, din cauza caracterului transversal al cercetării, relațiile identificate nu pot fi interpretate drept relații cauzale. Lipsesc, de asemenea, investigațiile longitudinale care ar putea urmări evoluția rezilienței în timp.

Implicații practice și direcții de dezvoltare

Una dintre cele mai importante concluzii practice ale cercetării este faptul că pregătirea pentru viața independentă nu poate fi limitată la perioada imediat anterioară majoratului. Procesul de pregătire trebuie să funcționeze gradual și pe termen lung, dezvoltând simultan competențele de viață, bunăstarea mentală și resursele relaționale.

Rezultatele arată că dificultățile tinerilor apar rareori izolat: vulnerabilitatea psihologică, insecuritatea locativă, singurătatea și dificultățile de integrare profesională se influențează reciproc. Din acest motiv, formele de sprijin trebuie să abordeze într-un mod integrat dimensiunile psihologice, relaționale și structurale.

Ca direcție importantă de dezvoltare a fost propusă crearea unei platforme digitale de sprijin destinată tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului. Cercetarea menționează aplicația YounGo ca exemplu de bună practică, aceasta oferind sprijin în domeniul educației financiare, orientării profesionale, informațiilor locative și suportului psihologic. Pe baza rezultatelor, dezvoltarea unei platforme similare în România ar putea reprezenta un instrument complementar valoros pentru serviciile de postinstituționalizare.

Rolul mentoratului și al postinstituționalizării

Conform cercetării, ieșirea din sistem nu reprezintă un eveniment singular, ci un proces lung de tranziție, în cadrul căruia mentoratul are un rol esențial. Mentorii nu transmit doar informații

practice, ci oferă și sprijin emoțional și feedback personalizat. Mentoratul eficient presupune o abordare individualizată și adaptată diferitelor situații de viață ale tinerilor.

Lucrarea evidențiază faptul că instrumentele digitale și mentoratul pot funcționa complementar: platformele digitale facilitează accesul la informații, în timp ce mentorii oferă sprijin în interpretarea și gestionarea situațiilor concrete de viață.

Pe baza relatărilor specialiștilor, sistemul actual de postinstituționalizare este în numeroase cazuri insuficient sau afectat de lipsa resurselor. În mai multe județe există riscul reducerii sau dispariției serviciilor de postinstituționalizare, deși specialiștii consideră această perioadă drept cea mai critică etapă a traseului de viață al tinerilor.

Concluzii generale și recomandări practice

Rezultatele cercetării au confirmat faptul că integrarea socială și reziliența tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului reprezintă procese complexe, multidimensionale și interdependente, modelate simultan de resursele individuale, relațiile suportive și mediul instituțional. Atât rezultatele cantitative, cât și cele calitative au evidențiat că începutul reușit al vieții independente nu depinde exclusiv de competențele individuale, ci este influențat semnificativ de existența relațiilor stabile, de suportul psihologic și de continuitatea sistemelor de sprijin.

Pe baza rezultatelor, reziliența poate fi interpretată ca un fenomen dinamic și multidimensional. O stare psihologică mai favorabilă, stima de sine, relațiile suportive și aspirațiile educaționale au fost asociate pozitiv cu o adaptare mai eficientă, în timp ce dezavantajele cumulative și schimbările instituționale frecvente au crescut vulnerabilitatea. Rezultatele interviurilor au evidențiat faptul că pentru mulți tineri chiar și existența unei singure relații stabile – mentor, educator sau altă persoană suportivă – poate funcționa ca factor protector esențial.

Din perspectivă practică, lucrarea subliniază necesitatea dezvoltării unor modele de sprijin pe termen lung, bazate pe relații stabile și suport continuu. Pregătirea pentru viața independentă trebuie să înceapă încă din perioada instituționalizării, acordând o atenție deosebită dezvoltării competențelor de viață, suportului psihologic și orientării profesionale. Cercetarea evidențiază, de asemenea, importanța consolidării serviciilor de postinstituționalizare, a dezvoltării programelor de mentorat și a cooperării dintre actorii instituționali de stat și organizațiile civile.

Contribuția științifică a cercetării constă în abordarea rezilienței nu exclusiv ca trăsătură psihologică individuală, ci ca fenomen interpretat în context relațional și structural. Abordarea mixed methods a permis integrarea analizelor statistice cu experiențele personale ale tinerilor și specialiștilor, oferind astfel o perspectivă mai nuanțată asupra integrării sociale a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului.

Bibliografie

Anghel, R., & Dima, G. (2008). Conceptualizarea dificultăților de integrare socială ale tinerilor care părăsesc sistemul de protecție a copilului. *Revista de Asistență Socială*, 7(3–4), 69–77.

Anett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. Freeman.

Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I., & Vohs, K. D. (2003). Does high self-esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest*, 4(1), 1–44.

Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. In T. Husén & T. N. Postlethwaite (Eds.), *International encyclopedia of education* (2nd ed., Vol. 3, pp. 1643–1647). Elsevier.

Doucet, M. (2020). Aging out and the transition to adulthood for youth in care. *Children and Youth Services Review*, 113, 104938.

Elder, G. H. (1985). *Life course dynamics: Trajectories and transitions, 1968–1980*. Cornell University Press.

Furlong, A., & Cartmel, F. (2007). *Young people and social change*. Open University Press.

Gilligan, R. (1999). Enhancing the resilience of children and young people in public care. *Child & Family Social Work*, 4(3), 187–196.

Goffman, E. (1961). *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Anchor Books.

- Homoki, A. (2014). *A gyermekvédelmi gondoskodásból kikerülő fiatal felnőttek utógondozása*. Belvedere Meridionale.
- Körössy, J. (2016). *Pozitív fiatalkori fejlődés*. Belvedere Meridionale.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543–562.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227–238.
- Neagu, G. (2017). Transition to adulthood among institutionalized youth in Romania. *Revista de Asistență Socială*, 16(2), 45–59.
- Roth, M., Antal, I., Dávid-Kacsó, Á., László-Bodrogi, É., & Mureșan, A. (2018). Violence and trauma in the Romanian residential child protection. *Revista de Asistență Socială*, 17(3), 33–52.
- Roth, M., Antal, I., Dávid-Kacsó, Á., László-Bodrogi, É., Mureșan, A., & Pocsai-Szász, R. (2019). *Principii versus practici în sistemul de protecție a copilului*. Presa Universitară Clujeană.
- Rutter, M. (2000). Resilience reconsidered: Conceptual considerations, empirical findings, and policy implications. In J. Shonkoff & S. Meisels (Eds.), *Handbook of early childhood intervention* (2nd ed., pp. 651–682). Cambridge University Press.
- Smith, M., Cameron, C., & Reimer, D. (2015). *From care to adulthood*. Sense Publishers.
- Stein, M. (2008). Resilience and young people leaving care. *Child Care in Practice*, 14(1), 35–44.
- Toth, A., & Mita, C. (2020). Youth leaving care in Romania: Social integration and vulnerability. *Social Work Review*, 19(1), 67–82.
- Ungar, M. (2011). The social ecology of resilience: Addressing contextual and cultural ambiguity of a nascent construct. *American Journal of Orthopsychiatry*, 81(1), 1–17.
- Ungar, M. (2013). Resilience after maltreatment: The importance of social services as facilitators of positive adaptation. *Child Abuse & Neglect*, 37(2–3), 110–115.